

Bruselj, 10. november 2021
(OR. en)

13196/1/21
REV 1

COH 59

DOPIS

Pošiljatelj:	predsedstvo
Prejemnik:	Odbor stalnih predstavnikov/Svet
Zadeva:	Prispevek programov kohezijske politike k okrevanju, konkurenčni trajnostnosti, zelenemu in digitalnemu prehodu, odpornosti ter ekonomski, socialni in teritorialni koheziji – izzivi in priložnosti v prihodnjih letih = orientacijska razprava

Ministri in ministrice, pristojni za kohezijsko politiko, naj 18. novembra na seji Sveta za splošne zadeve, posvečeni kohezijski politiki, na podlagi dokumenta predsedstva iz priloge k temu dopisu zagotovijo nadaljnje politične smernice na temo „prispevek programov kohezijske politike k okrevanju, konkurenčni trajnostnosti, zelenemu in digitalnemu prehodu, odpornosti ter ekonomski, socialni in teritorialni koheziji – izzivi in priložnosti v prihodnjih letih“.

Informativni dokument – Svet za splošne zadeve (kohezija), 18. november 2021

*Prispevek programov kohezijske politike k okrevanju, konkurenčni trajnostnosti, zelenemu in digitalnemu prehodu, odpornosti ter ekonomski, socialni in teritorialni koheziji***Izzivi**

V zadnjih desetletjih so se regionalne razlike v EU zmanjševale in opazna je bila konvergenca stopenj BDP. Vendar je bil napredek od leta 2008 zaradi posledic gospodarske in finančne krize neenakomeren, nove motnje pa je povzročila tudi kriza zaradi COVID-19. Medtem ko je bila konvergenca v vzhodnih državah članicah še naprej močna, je prišlo v številnih regijah s srednjimi dohodki v južni EU in nekaterih v severozahodnih državah članicah do upada v primerjavi z EU, kar dokazuje, da je napredek reverzibilen.

Kohezijska politika je znatno prispevala k zmanjšanju marsikatere od teh razlik. Službe Komisije ocenjujejo, da so programi kohezijske politike za obdobje 2014–2020 pomembno vplivali na BDP na prebivalca, zlasti v manj razvitih regijah, v katerih se pričakuje dodatna 2,6-odstotna rast. Po napovedih naj bi se razkorak med najbogatejšimi in najrevnejšimi regijami (vsaka od teh kategorij predstavlja 10 % prebivalstva EU) zmanjšal za 3,5 %.

Pandemija COVID-19 je prinesla vrsto doslej nepredstavljenih izzivov za splošno teritorialno kohezijo EU. Sicer je še prezgodaj, da bi lahko v celoti ocenili njen vpliv na regije EU, vendar prve ocene kažejo, da bo najbolj prizadela južne regije EU, zlasti tiste, kjer velik delež dodane vrednosti predstavljajo trgovina na debelo in drobno, promet in nastanitev.

Že pred krizo zaradi COVID-19 se je gospodarstvo EU soočalo z več dolgoročnimi strukturnimi izzivi. Nekateri od teh bodo v prihodnjih letih še bolj pereči. Zaradi hitrega staranja družbe se bo sčasoma zmanjšala ponudba delovne sile in s tem potencial rasti v EU. Šibka rast produktivnosti še naprej zavira rast in EU pri digitalni preobrazbi zaostaja za Kitajsko in ZDA. Gospodarsko rast zavira tudi manj izobražena delovna sila, zaradi katere je težko nadoknaditi zaostanek v produktivnosti. Poleg tega bo podnebni prehod z neenakim teritorialnim učinkom povzročil znatne socialne in gospodarske stroške.

Regije EU tem izzivom niso izpostavljene v enaki meri, nanje pa tudi niso enako dobro pripravljene. Zaradi tega bi se lahko razlike v prihodnjih letih povečale. Stalno upadanje števila prebivalcev tako vpliva predvsem na vzhodne in nekatere južne regije EU. Prehod na podnebno nevtravno gospodarstvo bo vplival na območja, ki so močno odvisna od rudarstva in pridobivanja surovin ter ogljično in energetske intenzivnih panog, kar potrjuje smiselnost mehanizma za pravični prehod. Pričakuje se tudi, da bo rast cen ogljika in energije prizadela najbolj obrobne regije, saj se bodo povečali njihovi stroški povezave z notranjim trgom.

Na splošno so podeželska območja še posebej ranljiva. Njihovo prebivalstvo je v povprečju starejše od tistega v mestih in predmestjih. Ti demografski trendi lahko skupaj s pomanjkanjem povezljivosti, izzivi na področju infrastrukture in produktivnosti ter slabim dostopom do javnih storitev, vključno z izobraževanjem in oskrbo, prispevajo k manjši privlačnosti podeželskih območij kot krajev za bivanje in delo.

Zato je ključno okrepiti odpornost regionalnih gospodarstev EU in povečati njihovo odzivnost na asimetrične šoke. V pandemiji se je zlasti pokazalo, da so posebej ranljive regije, ki so močno odvisne od le nekaj proizvodnih ali storitvenih sektorjev. Potrebni bodo nadaljnja diverzifikacija regionalnih gospodarskih dejavnosti v skladu s strategijami pametne specializacije, naložbe v izobraževanje in vseživljenjsko učenje ter stalna podpora gonilom gospodarske rasti, ki bo kos prihodnjim izzivom.

Priložnosti

Da bi se v prihodnjih letih lahko soočili s tem skupkom izzivov, kakršnih doslej še ni bilo, sta se sozakonodajalca dogovorila o obsežnem svežnju finančne podpore s kombinacijo virov iz instrumenta Next Generation EU in večletnega finančnega okvira za obdobje 2021–2027. Z ustrezno opredelitvijo dopolnilnih instrumentov, ki so na voljo, in učinkovitih mehanizmov usklajevanja bodo države članice lahko čim bolj izkoristile preostala kohezijska sredstva za obdobje 2014–2020, pobudo REACT-EU, mehanizem za okrevanje in odpornost ter nove dodelitve v okviru kohezijske politike za obdobje 2021–2027, vključno s financiranjem iz Sklada za pravični prehod. S to kombinacijo instrumentov bodo lahko zagotovile, da bodo njihova gospodarstva in družbe odpornejši in bolje pripravljene na prihodnost, in hkrati prispevale k zelenemu in digitalnemu prehodu.

Vendar bosta okrepitev in povečanje odpornosti EU kot celote učinkovita le, če pri tem nikogar in nobene regije ne zapostavimo. Brez tega inherentnega jamstva solidarnosti obstaja tveganje neuravnotežene in nevzdržne rasti ter spodkopavanja zaupanja v demokracijo, evropske vrednote in sam evropski projekt.

Zato je bistveno obravnavati položaj „zapostavljenih krajev“, kjer so globalizacija in tehnološke spremembe morda privedle do deindustrializacije, degradacije okolja in začaranega kroga nizke usposobljenosti. Prav tako je ključno okrepiti vlogo manjših mest, da bodo lahko delovala kot regionalna središča, ki podpirajo sosednja podeželska območja, zagotoviti dostop do vrste javnih in zasebnih storitev ter ustvariti nove gospodarske perspektive za manj razvite in obrobne regije. To vključuje tudi izkoriščanje možnosti podeželskih območij ob opiranju na njihove naravne danosti, kot so naravni viri, zlasti za energijo iz obnovljivih virov, biogospodarstvo, trajnostno proizvodnjo in predelavo hrane ter turizem, če omenimo le nekatere. Glavna gonila za uspešno soočanje s temi izzivi so boljša povezljivost, intenzivnejša diverzifikacija gospodarskih dejavnosti ter večja odpornost na področju okolja, družbe in podnebnih sprememb, in sicer v okviru opolnomočenih lokalnih skupnosti.

Podpora lokalnim politikam, ki so podprte s prilagojenimi strategijami teritorialnega razvoja in zasidrane v učinkovitih mehanizmi partnerstva, je že od nekdanj temelj modela upravljanja kohezijske politike. Vendar so potrebni učinkoviti mehanizmi usklajevanja z drugimi instrumenti EU, ki imajo različne cilje in načine izvajanja, zlasti z mehanizmom za okrevanje in odpornost.

Vprašanja za razpravo

- Kako lahko kohezijsko politiko združimo z drugimi instrumenti EU, da bi srednje- in dolgoročno nadalje zmanjšali razvojne razlike in povečali odpornost?
 - Kako lahko ustrezno obravnavamo različne potrebe posameznih regij in območij ter uporabo sredstev EU približamo upravičencem in državljanom?
-